

Ona tili va o‘qish savodxonligi fanidan sinfdan tashqari ishlarda o‘quvchilar nutqini o‘stirishning zamonaviy usullari

*Toshkent viloyat Qibray tumanidagi 45-maktabning boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi
Turaxonova Muqaddas Xudoyberdiyevna*

Annotatsiya: *ushbu maqolada ona tili va o‘qish savodxonligi fanidan sinfdan tashqari ishlarda o‘quvchilar nutqini o‘stirishning zamonaviy usullaridan namunalalar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *nutq o‘stirish, “Lahzalik savol-javob” metodi, “Aniq ma’lumot” usuli, “Tasvirlar” usuli.*

Annotation: *This article provides examples of modern ways to develop students' speech in extracurricular activities in their native language and reading literacy.*

Keywords: *speech development, Instant Question and Answer Method, Accurate Information Method, Image Method.*

Аннотация: *В данной статье приведены примеры современных способов совершенствования речи учащихся во внеурочной деятельности на родном языке и читательской грамотности.*

Ключевые слова: *развитие речи, метод «Мгновенный вопрос-ответ», метод «Точная информация», метод «Образы».*

Boshlang‘ich ta’limning asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilar nutqini o‘stirishdir. Nutq o‘stirish uch yo‘nalishda olib boriladi. So‘z ustida ishlash, so‘z birikmasi va gap ustida ishlash, bog‘lanishli nutq ustida ishlash orqali amalga oshiriladi. O‘quvchilarning nutqini ravon o‘stirish nafaqat dars jarayonida balki sinfdan tashqari o‘qish darslarida ham izchillik bilan olib borilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi. Sinfdan tashqari o‘qish darslari bolalarda ezgulikka muhabbat, yovuzlikka

nafrat uyg'otish, ularning bo'g'lanishli nutqini o'stirish, adabiy-estetik tafakkurini yuksaltirish uchun har xil metodlar va vositalar orqali olib borilishi kerak.

O'quvchilarining bog'lanishli nutqini o'stirish borasida 1-sinf o'quvchilari bilan quyidagi ishlarni olib bordim. O'quvchilarning bog'lanishli nutqini o'stirish bo'yicha amaliyotda qo'llangan va samara bergan usullardan na'munalalar.

1-usul: “Lahzalik savol-javob” metodi.

Bunda ixtiyoriy bir so'zni olinib masalan “Matematika” so'zi va doskaga katta harflarda yoziladi. O'quvchilarga go'yoki topshmoq tarzida savollar beriladi.

1. Asosan raqamlar va to'rt amallar ishtirok etadigan fan?

Javob : matematika

2 . Asalni hush ko'ruvchi hayvon?

Javob: ayiq

2. Mevasining nomi uzum deb ataluvchi daraxt nomi?

Javob: tok daraxti

3. Un elanadigan oshxona buyumi?

Javob: elak

4. Quyosh sistemasidagi yerdan keyingi turadigan sayyorani nomi?

Javob: Mars

5. Otaning opasi yoki singlisi nima deb chaqiriladi?

Javob: amma

6. Kiyim-kechaklar tikadigan hunar egasi kim deb ataladi?

Javob: tikuvchi

8.Sudralib yuruvchi hayvon?

Javob:ilon

9. Dehqonlar hosillarini yig'adigan fasl?

Javob:kuz fasli

10. Bir uyada 60 mingtagacha yashaydi. Bir qoshiq asal olish uchun 19 mingta gul changini yig'ishadi. Ushbu ma'lumot qaysi hashorat haqida?

Javob: asalari

O'quvchilar tomonidan to'g'ri aytilgan javoblarning birinchi harflari doskaga ketma-ketlikda yoziladi va "Matematika" so'zi hosil bo'ladi. Ushbu "Lahzalik savol-javob" o'yinini o'tkazishdan maqsad: Savollarga javob berish orqali topqirlik bilan tezkor javob berishga o'rgatiladi. Kerakli so'zni hosil qilish uchun boshqa fanlarni bo'lgan holda savollar beriladi. Turli xil so'zlarning harflaridan yangi so'z hosil qilish ko'nikmasi rivojlantiriladi.

2-usul: "Aniq ma'lumot" usuli.

Sinfdagi o'quvchilar soniga qarab 2 ta yoki 3 ta guruhlariga bo'linadi. Kartochkalarga matn tuzsa bo'ladigan so'zlar yoziladi. Masalan, qish fasli, hayvonlar, suv kabi aniq ma'lumot berilishi talab qilinadigan so'zlardir. Guruhlardagi o'quvchilardan bir nafar o'quvchilar chiqib kartochkalardan birini tanlaydi va joylariga qaytishadi. Guruhlarga shart tushuntiriladi. Har bir guruh o'zlariga tushgan mavzu bo'yicha jamoa bilan birlashib aniq ma'lumotlar tayyorlash va guruhdagi har bir o'quvchi bir yoki ikkadan ma'lumot aytish kerakligi va bir-birining malumotlarini takrorlash mumkin emasligi tushuntiriladi. Guruhlarga mavzuning qiyin, osonligiga qarab vaqt beriladi. Barcha guruhlar tayyor bo'lgach birinchi tayyor bo'lgan guruhdan boshlab ma'lumotlar qabul qilinadi va boshqa guruhlariga ma'lumotlarni tinglash va aytilmay qolgan ma'lumotlar orqali mavzuni kengroq yoritish tushuntiriladi.

Ushbu usul orqali o'quvchilar bir jamoa bo'lib ishlash, bir maqsad sari harakat qilish, eshitgan, o'qigan, ko'rgan ma'lumotlari orasidan to'g'risini topib berilgan mavzu asosida matn tuzish, bir-birini ziyraklik bilan tinglash kabi ko'nikma, malakalar rivojlantirib boriladi.

3-usul.

“Tasvirlar” usuli.

Odatda darslarda bir yoki bir nechta rasmlar orqali matn tuzishga o‘rgatiladi. “Tasvirlar” usuli orqali sinfdagi har bir o‘quvchi alohida matn tuzadi va turli xil mavzularda kichik-kichik matnlar, ijod qilishadi. Parta ustiga turli xildagi rasmlar teskari qilib qo‘yib chiqiladi va o‘quvchilar rasmlardan birini tanlab oladilar. Ushbu usullar orqali o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqlarini rivojlanish bog‘lanishli matnlar tuzishga o‘rgatib borish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. Qosimova K. va boshqalar. Ona tili. “O‘qituvchi”. 2003 yil. 86-93 bet*
- 2. Fuzailov S. va boshqalar. Ona tili III sinf. Toshkent. 2003 yil. 94-98 bet*
- 3. Ikromova va boshqalar. Ona tili IV sinf. Toshkent. “O‘qituvchi”. 2003 yil. 92-104 bet.*
- 4. G‘ulomova X. va boshqalar. I sinfda ona tili darslari. Toshkent. Sharq 2003 yil. 97-103 bet.*
- 5. Qosimova K. Neymatova A. II sinfda ona tili darslari. “O‘qituvchi kitobi”. Toshkent. Cho‘lpon 2004 yil. 100-108 bet.*
- 6. Xudoyberganov M. va boshqalar. III sinfda ona tili darslari. Toshkent. “O‘qituvchi”. 2004 yil. 93-100 bet.*
- 7. G‘ulomova X. va boshqalar. IV-sinfda ona tili darslari. Toshkent. “O‘qituvchi” 2003 yil. 101-119 betlar.*